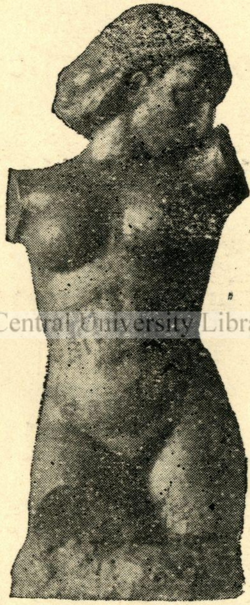
VREREA

IV

3-4

3-4/1935

VREREA

„Numerus valachicus“

de Iosif Murgă

II.

Intreagă discuţia a fost pusă dela început pe un teren fals. Fiindcă în realitate nu stau faţă'n faţă doi adversari de neam diferit. Mai corect spus nu originea etnică este criteriul după care se alcătuesc taberele în luptă. Starea socială decide locul fiecăruia într'o tabără sau alta. Din populaţia României c. 30% se ocupă şi trăeşte din agricultură. Şi în aceste 30% se cuprind desigur alături de marea massă de ţărani valahi şi ţăranii maghiari, saşi, şvabi etc. Oare aceşti ţărani minoritari trebue aşez ţi în aceiaşi categorie cu consângenii lor cari fac parte din tabăra celor cari deţin în mânile lor industria Ţării? Există comunitate de interese între aceste două stări sociale perfect distincte? Ar fi ridicol să credem acest lucru. Exact aceiaşi este situaţia şi cu muncitorii-industriali minoritari, despre cari se vorbeşte intr'una. Nesfârşitele conflicte de muncă iscate între muncitori şi patroni la diversele întreprinderi industriale, unde muncitorii şi patronii sunt de acelaşi neam, dovedesc suficient că identitatea rasei nu contribue cu nimic la indulcirea raporturilor dintre muncitori şi patroni, nici nu îmbunătăţeşte cu nimic situaţia muncitorilor.

Cercetând mai amănunţit problema vom ajunge să descoperim şi alte adevăruri ciudate în legătură cu raporturile dintre diversele naţionalităţi şi naţiunea majoritară. Astfel o lumină ciudată aruncă asupra întregii probleme, felul cum se injghebează la noi cartelurile electorale. Se ştie că fiecare guvern românesc dela Unire încoace s'a folosit de cartelurile cu partidele minoritare. Intradevăr, orice guvern fără concursul partidelor minoritare cu greu şi-ar fi putut asigura victoria în regiunile cu deasă populaţie minoritară, dată fiind inevitabila divizare a elementului românesc din acele regiuni în tabere politice diverse şi adverse. Nici minorităţile nu prezintă o atitudine politică unitară. Să luăm de exemplu minoritatea maghiară. Aci avem de-a face mai întâiu cu „Magyar Párt“-ul, partidul „oficios“ al minorităţi maghiare, având la conducere o seamă de supravieţuitori ai vechei clase feudale maghiare ex-

ploatatoare, latifundiari, banchieri, mari industriaşi, cari nu se pot simţi bine în cadrele României noi, care le-a lezat nu numai orgoliile naţionale, ci şi interesele economice, mai ales acestea. In nenumărate rânduri au fost surprinse în intenţiile şi faptele acestui partid tendinţe centrifuge, acte de neloialitate şi afronturi făţişe aduse statului suveran. — In afară de acest partid stau grupuri destul de însemnate de intelectuali, având în spate masse compacte de muncitori şi ţărani, cari sunt duşmani făţişi ai politicei centrifuge a Partidului Maghiar, pentru cari regimul democratic din România inseamnă un enorm pas înainte faţă de regimul social din Ungaria, oameni cari şi-au dovedit la toate ocaziile loialitatea faţă de statul român. — Toate acele grupuri disparate, cari constituie aşazisa stângă a minorităţii maghiare, şi cari cu puţină îmbărbătare şi ajutor din partea guvernelor noastre ar fi putut deveni o armă puternică impotriva „Magyar Pàrt"-ului şi a tendinţilor centrifuge ale acestuia, devenind un partid minoritar maghiar fără veleităţi centrifuge, a fost neglijat de toate guvernele româneşti, încheeindu-se cartelurile electorale întotdeauna cu „Magyar Pàrt"-ul a cărui politică e bine cunoscută. Şi dl. Vaida chiar a avut un pact electoral cu acest partid, aprig sprijinitor şi întrucâtva chiar factor generator al situaţiei impotriva căreia se ridică fostul premier.

Exact acelaş lucru s'a făcut cu saşii şi cu şvabii. Au fost vârâţi astfel în Parlament reprezentanţi ai unor partide, cari au ca program gândul mascat al destrămării statului valah, înşi indesirabili, duşmani făţişi şi cunoscuţi ai actualelor cadre de stat. ŞI aceasta s'a făcut cu ajutorul voturilor româneşti! La nevoie am putea înşira nume, fapte şi acuze, dar acestea sunt archicunoscute. E suficient să recitim declaraţiile nu tocmai vechi ale unui Gaspar Muth, sau să privim atitudinea unui Ungár Adolf, ca să nu ne căutăm aşa departe exemplele.

In primul moment ni se par foarte curioase aceste lucruri, însă privite mai din aproape, în lumina lor adevărată, ele ni-se arată perfect logice. Fiindcă cum am spus la începutul acestul capitol, în realitate problema nu este de natură etnică-naţională, ci de natură economică-socială. Nu *stări etnice*, ci *stări sociale* stau faţă în faţă. Şi toate năzuinţele conducătorilor dreptei, înclusiv dl Vaida, este să deschidă şi menţină lupta între stările etnice, căci numai în felul acesta se poate impiedeca darea luptei între stările sociale. De fapt în felul acesta lupta nu se impiedecă, ci se amână numai.

Să cercetăm acum cari sunt cele două stări sociale, cari stau faţă în faţă şi care este originea conflictului, de prezent latent încă, dintre ele. (Intrebuinţarea termenului de „stare

socială" e puţin voluntară aci, însă nu am găsit alt termen mai potrivit pentru noţiunea ce trebue exprimată. „Starea socială' diferă de „clasa socială" într'atât, intrucât este mai cuprinzătoare decât aceasta, şi în acelaş timp mai aproape de realitate. „Clasa" cuprinde toate elementele de aceiaşi *condiţie socială*, îu timp ce „starea' cuprinde toate elementale de aceiaşi *situaţie reală socială*. De exemplu ţărănimea şi proletariatul industrial constitue două clase sociale distincte, însă ele aparţin aceleiaşi stări sociale, prln situaţia lor reală ce o ocupă în organizaţia statului. In afară de aceia „clasa" presupune şi existenţa conştiinţei de aparţinere ei, în timp ce „starea" nu implică acest lucru.)

Dl. M. Manoilescu într'unul din studiile D-sale face constatarea. — foarte justă de altfel, — că industria produce valori cu o intenzitate de zece ori mai mare, decât agricultura. Ceia ce înseamnă că produsul unui muncitor industrial, ca valoare de schimb, egalează produsul a zece muncitori agricoli. De aci rezultă o stare de desechilibru, care provoacă o continuă ruinare a agriculturei, în favorul industriei

Dealtfel desechilibrul existent între agricultură şi industrie are cauze multiple.

Agricultura a trecut în câteva decenîi numai prin mai multe revoluţii radicale cari au schimbat cu totul situaţia acestei ramuri de producţie. Până la războî pământul avea o valoare intrinsecă, proprietarul lui se bucura de toate drepturile şi privilegiile numai pe baza simplei proprietăţi a pământului. Era epoca latifundiilor, a regimului latifundiar, când pământul era considerat ca valoare de bază a întregei organizaţii sociale. Desfiinţarea iobăgiei a fost prima revoluţie provocată în agricultură. A anulat condiţionarea libertăţii individuale de posesiunea pământului, deci a revoluţionat şi organizaţia socială, şi în acelaş timp a îndrumat pe alte căi exploatările agricole. Dar valoarea întrinsecă a pământului a rămas totuşi. Şi exercitarea drepturilor politice a rămas tot condiţionată de posesiunea de pământ. Acesta a rămas sub forma de latifundii în mâinile unei clase privilegiate, care şi-a însuşit, ca pe un drept ereditar, conducerea în stat. A doua revoluţie social-agricolă s'a săvârşit imediat după război, prin fărămiţarea latifundiilor şi improprietărirea ţăranilor. Drepturile politice s'au acordat generos şi egal tuturor, fără nici o condiţionare în legătură cu proprietatea de pământ. Latifundiile odată fărămiţate, s'a fărămiţat şi clasa burgheziei agricole, puterea ei s'a pierdut, rolul de regulator şi conducător al vieţii publice în stat a trecut în alte mâini, propriuzis s'a fărămiţat şi el. In acelaş timp s'a pierdut şi valoarea intrinsecă a pământului. Valoarea lui de azi

este numai o valoare de rentabilitate, de exploatare. Chiar aceastǎ valoare a cunoscut o scǎdere vertiginoasǎ.

Consecinţele acestor douǎ revoluţiuni au fost creiarea micei proprietǎţi agricole ca entitate economicǎ, şi creiarea clasei ţǎrǎneşti, ca entitate socialǎ.

Sistemul de exploatare agricolǎ a suferit şi el modificǎri enorme. Odatǎ cu desfiinţarea iobǎgimei mâna de lucru trebuind sǎ fie plǎtitǎ, rentabilitatea de exploatare a scǎzut puţin. In curând însǎ introducerea maşinilor în exploatarea agricolǎ a fǎcut sǎ creascǎ procentul de rentabilitate şi a dus la un început de raţionalizare agricolǎ, care ar fi avut ca rezultat final o quasi-industrializare a agriculturei ajungând astfel la maximum de rentabilitate. Acest proces de raţionalizare a agriculturei a fost posibil numai în cadrele latifundiilor, dupǎ desfiinţarea cǎrora a fost aproape în întregime întrerupt. Trebue sǎ facem aci o micǎ parantezǎ, pentru a preîntâmpina eventualele interpretǎri false, ce le-ar putea da unii afirmaţiilor noastre de mai sus. Este adevǎrat cǎ din punctul de vedere al rentabilitǎţii de exploatare desmembrarea latifundiilor a fost un rǎu. Sǎ nu uitǎm însǎ cǎ acel procent maxim de rentabilitate, pe care au ajuns sau ar fi ajuns sǎ-l dea latifundiile, a a aparţinut în mod exclusiv unei clase privilegiate restrânse, care a exploatat doar munca celor cari stau pe ogor din zori pânǎ'n noapte, şi au încasat numai beneficiile. Latifundiile au constituit un bine economic, care a folosit numai câţorva privilegiaţi, în schimb au fost un enorm rǎu social, au dǎunat celor mai fireşti interese ale masei, ale grosului populaţiei ţǎrii. Şi în asemenea cazuri întotdeuna trebue sǎ primeze interesul maselor celor mari şi muncitoare. — Dela împroprietǎrire încoaci rentabilitatea de exploatare a pǎmântului este în continuǎ descreştere. In primul rând fiindcǎ producţia agricolǎ a scǎzut atât cantitativ, cât mai ales calitativ faţǎ de trecut. S'au adǎogat, ca sǎ agraveze situaţia, grevarea proprietǎţilor agricole cu datorii bancare şi la urmǎ apoi subordonarea de cǎtre stat a intereselor agriculturei intereselor industriei.

La început s'a crezut cǎ printr'o raţionalizare a culturii pǎmântului se va putea ajunge la o rentabilitate positivǎ şi în mica proprietate. Nu trebue sǎ uitǎm cǎ în unele regiuni ale ţǎrii, ca de exemplu în unele pǎrţi din Banat, raţionalizarea a atins nivelul cel mai ridicat şi cu toate acestea şi aci exploatarea este veşnic deficitarǎ. Soluţia ar fi maşinizarea, industrializarea exploatǎrii. Aceasta însǎ nu este posibil în cadrele micei proprietǎţi, decât printr'un sistem cooperatist, colectiv. Dar aceasta cade în afarǎ de cadrele problemei pe care ne-am propus sǎ o discutǎm. Sǎ nu ne abatem prea mult deci.

Un lucru este cert. Clasa ţărănească se găseşte într'o stare economică absolut precară şi veşnic subordonată finanţei şi industriei, cari o exploatează fără menajamente, stând la adăpostul unei pleiade de legi protecţioniste. Clasa ţărănească este aservi ă lor fără putinţă de apărare măcar. Pentru a se putea apăra ar trebui să fie organizată şi ar trebui să aibe şi sprijinul statului. Pe acesta nu-l are, vom vedea mai târziu din cari motive.

In ceiace priveşte acum naţionalităţile, trebue să constatăm că situaţia lor este una şi aceiaşi în sânul clasei ţărăneşti. Ţăranul maghiar sau german să găseşte în aceaşi stare ca şi ţăranii români. La fel sunt aserviţi industriei şi finanţei. Desigur că diferenţe există, sunt regiuni cu stare economică mai bună, altele cu mai slabă, după cum sunt regiuni cu sol mai fertil sau cu cultivarea mai raţionalizată, dar în general situaţia este aceiaşi: precară. O clasă în sânul careia mocnesc şi cresc mereu nemulţumirile. Lipsa unei coeziuni izvorâte din constiinţa de clasă o va ţine încă multă vreme în această stare de inferioritate şi aservire economică, şi va putea duce la rezultate neaşteptate, dacă statul nu va găsi cu cale să intervină mai din vreme.

Situaţia proletariatului este ceva mai simplă şi poate ceva şi mai mizerabilă. Nu este locul aci să analizăm în amănunte starea economică a acestei clase. Este suficient de cunoscută de toată lumea, care citeşte şi care ştie să înţeleagă aceia ce citeşte. Vom cerceta starea acestei clase sociale numai din punctul de vedere care ne interesează în cadrele problemei puse de susţinătorii lui „numerus valachicus“ şi a celorlalte „numerus“-uri.

Situaţia muncitorimei faţă de intreprinderile la cari lucrează éste una şi aceiaşi, fie că e vorba de români sau minoritari, şi fie că este românească sau streină intreprinderea. Acesta credem că este un adevăr, care nici nu mai mult poate fi discutat. Poate cineva să susţină că de exemplu situaţia muncitorilor români din industria textilă nu este una şi aceiaşi, fie că intreprinderea este românească, fie că este streină? Sau situaţia muncitorilor maghiari este mai de invidiat la intreprinderile maghiare? La minele dela Anina situaţia este tot aşa de mizerabilă şi pentru nemţi şi pentru români. In mine, în industria petroliferă, în celelalte industrii, în docuri, pretutindeni situaţia muncitorului este una şi aceiaşi, fie cà este el român, maghiar, german, rus, etc Condiţiuni de muncă extrem de grele şi salarizare întotdeauna sub minimul de existenţă. Se observă desigur o diferenţă între starea muncitorilor calificaţi şi celor necalificaţi, după gradul de calificaţie, Şi este adevărat că în ţinutu-

rile alipite mai ales, sunt mai mulţi muncitori calificaţi de limbă streină. Aci însă este vina organelor noastre de stat cari nu se îngrijesc în general de educaţia muncitorească, ci lasă totul în seama iniţiativei particulare. Mai mult chiar, a fost un timp când organele noastre oficioase direct se opuneau creiării unui proletariat românesc în centrele mari citadine. Dar despre acest lucru vom vorbi altunde, mai pe larg.

In general, în afară de diferenţele rezultate din gradul de calificaţie a muncitorului, situaţia proletariatului este una şi aceiaşi, indiferent de grai sau religie. Şi această situaţia este gravă, până aproape de a nu mai putea fi suportată.

Trebue să menţionez că tot ceia ce am afirmat despre proletariat se referă desigur şi la proletariatul intelectual, pe pe care am crezut că nici nu mai e nevoie să-l amintesc separat. Dealtfel proletariatul manual şi cel intelectual în realitate alcătuesc o singură clasă socială.

Cele două clase sociale, ţărănimea şi proletariatul alcătuesc *starea de jos* în organizaţia noastră de stat. Este o stare socială cu situaţia economică deplorabilă, este dependentă şi aservită intereselor industriei şi finanţei, iar în cadrele ei problema naţionalităţii nici nu se poate pune, din simplul motiv că soarta tuturor este egală. Eliminarea unei naţionalităţi nu ar îmbunătăţi cu nimic soarta celeilalte. Eliminând muncitorii de grai strein, nu vor creşte prin asta salariile muncitorilor români. Iar pentru eliminarea şomajului vom vedea ceva mai jos care este soluţia adevărată.

Să trecem acum la cealaltă stare socială, la cea care formează vârful piramidei organizaţiei noastre de stat.

Cuvinte pentru Radu Urlăţianu

de Ion Stoia-Udrea

Festivalul organizat de Sindicatul Ziariştilor Profesionişti din Banat pentru comemorarea camaradului Radu Urlăţianu a venit la timp nepotrivit, fiindcă a fost aranjat prea devreme. Incă nu s'au încheiat discuţiile în jurul morţii lui şi urile aţâţate impotriva lui încă nu au avut timp să se irosească deplin. Căci într'adevăr puţini oameni am cunoscut, pe cari ura adversarilor să-i fie urmărit cu atâta înverşunare şi după moarte.

Care a fost vina lui de neiertat? A făcut ani de-arândul gazetărie în provincie. Aceasta a fost vina lui capitală. O explică el singur, admirabil, într'un esseu publicat în „Vrerea" (III. 1), al cărei colaborator, cinstit şi priceput, a fost dela apariţia revistei încă. — „Gazetarul, avocatul care este silit să

pledeze procesele cetăţenilor sau ale particularilor în coloanele unui ziar, *nu scrie totdeuna ceiace crede*. Fiind simbriaşul directorului, el primeşte deobiceiu ordinele acestuia." Apoi mai jos: „cutare avocat, necunoscut la bară, dar recunoscut că nu poate lega două cuvinte în faţa pretoriului, ajunge prin mijloace mai mult sau mai puţin corecte, director de ziar. A doua zi devine celebru prin articolele semnate de dânsul. Apoi începe să-şi pledeze cauzele întâi în coloanele ziarului şi apoi îşi trimite un secretar în faţa instanţelor. Se ţine seama de arma puternică pe care o are în mână. Aceasta nu-i ajunge. Tot prin ziar şi prin articole semnate de alţii, pretinde să-şi facă o situaţie politică specială în sânul organizaţiei din care face parte şi în care nu este privit decât la reala valoare ce o reprezintă. Incepe prin a deschide o campanie impotriva şefului organizaţiei, apoi impotriva conducătorilor organizaţiei. Ziarul este trimis la Centru, în speranţa că Centrul dându-şi seama de forţa ce o reprezintă şi de inalta sa cultură, răspândită de alţii şi semnată de dânsul, îi va înlesni suişul politic. Peste câteva săptămâni, sau luni, intervine un element nou. Directorul ziarului se impacă cu foştii adversari, cu şeful şi cu Centrul, aşa fel încât în aceiaşi foaie, în aceleaşi coloane şi cu aceiaşi literă cu care se tipăriau în trecut înjuriile, apar acum laudele... Treaba s'a făcut. Scriitorul articolelor rămâne şi pe mai departe ciumat în faţa celor ce au fost scărmănaţi, pe când directorul îşi vede mai departe de treabă, de treburi şi de afaceri. Aceasta este gazetăria de provincie."

Desigur că aceste rânduri cuprind şi amărăciunea unei justificări personale, dar ele rezumă în intregime şi în mod desăvârşit tragedia intelectualului declasat în gazetăria profesionistă din provincie, alcătuită din abateri, renunţări la personalitate, siluiri de conştiinţă până la negarea complectă a tot ce porţi mai bun în suflet, până la alterarea şi abrutizarea complectă a eului. Şi toate astea sub veşnica ameninţare a foamei, de care nu ajungi niciodată să scapi.

Timp de un deceniu a făcut această meserie camaradul Radu Urlăţianu, şi pe deasupra cu firea lui delicată, suprasensibilă, de artist. Căci activitatea lui muzicală a dovedit îndeajuns că a fost un artist în adevăratul înţeles al cuvântului. Iar după toate amarnicele renunţări şi siluiri ale eului impuse de meseria de gazetar, a trebuit să mai indure şi ca artist decepţia dobitoceştei neînţelegeri omeneşti. Nu ştiu care societate muzicală atotputernică i-a smuls bagheta de dirijor din mână. Singurul lucru la care Radu mai ţinea şi care mai constituia suportul resorturilor lui sufleteşti măcinate de o viaţă siluită mereu în făgaşuri streine de firea şi voinţa lui.

Dar această chestiune merită să ne oprim ceva mai mult asupra ei.

Pe vremea când începuse să apară „Vrerea", exista curent încă cuvântul şi noţiunea de „european". Cu sensul lui de civilizat, de părtaş al unei anumite concepţii despre lume, şi întrucâtva şi de membru al unei confraternităţi sociale continentale. „Europeanul" încă nu eşise din uz. Şi nu era o crimă încă să te consideri chiar *om*, egal şi prieten cu *omul* oricărei rase. De-atunci s'au schimat desigur, toate astea. Hitlerismul şi toate rassismele derivate sau trezite de el, au desfiinţat complect europenismul, sfîrticând continentul în rasse şi naţiuni ermetic inchise, geloase fiecare de puritatea sângelui şi civilizaţiei proprii. Ca şi când nu ar fi toate urmaşele celor o mie de încrucişări de seminţii din cei 1000 de ani ai evului mediu! Rasa inainte de toate! Chiar târfa dacă e din rasa ta e mai presus ca valoare umană decât mama de familie de altă rasă. Un om cu greutate, un ministru rasist a atestat nu de mult în public lucrul acesta!

Pe atunci însă, când începusem noi să aparem, aceste enunţări rasiste încă nu se ridicaseră la rangul de dogme. Pe atunci încă nu rasa era unitatea de măsură pentru stabilirea valorii umane pe scara de la târfă la mater familias. Puteam să credem încă, cum erau foarte mulţi din aceia cari credeau la fel, că este posibilă o înţelegere solidă şi sinceră între diversele neamuri ale pământului O înţelegere bazată pe o înălţare a *omenescului, a omului,* deasupra barierelor de limbă. O înţelegere care trebuia să izvorască dintr'o reală cunoaştere şi sinceră apreciere reciprocă. Utopii, desigur. Dar pe atunci erau foarte mulţi cari credeau în aceste utopii, iar printre cei mulţi era şi mărunta şi neînsemnata grupare a „Vrerii". Radu Urlăţianu a făcut parte din această mică şi modestă grupare. Fusese părtaş la lungile discuţii, la multele proiecte pentru cercetarea şi studierea vieţii spirituale a neamurilor vecine. Ca o consecinţă a acestor discuţii a venit, ceva mai târziu, inserarea lui „Psalmus Hungaricus" în programul unui concert din Timişoara, echilibrat prin „Divertismentul sacru" al lui Sabin Drăgoi programat în primă audiţie la Budapesta. Acesta este senzul adevărat al programării lui Kodályi Zoltàn, sens pe care adversarii lui Radu Urlăţianu au refuzat să-l înţeleagă.

Deastfel, pentru o mai bună lămurire a chestiunei publicăm din nou mai jos, răspunsul dat în „Vrerea" II. 2, acuzatorilor săi de către Radu Urlăţianu însuşi, cel dintâi şi cel mai serios răspuns al lui. Iată-l:

In jurul Psalmului 55 al lui David, zis „Psalmus Hungaricus"

Hrisoave vechi, (redate în facsimil în ediţiunea Universal-Viena a Psalmului zis „Psalmus Hungaricus") au hotărât pe vechiul cercetător de folklor românesc Zoltan Kodàly, să-l muzicalizeze. Acest psalm este într'atât unguresc, întru cât a fost tradus de un bătrân cărturar ungur în limba veche maghiară şi a fost muzicalizat de un compozitor maghiar. Acest *„Psalmus Hungaricus"* este un simplu psalm, psalmul 55 zis al Regelui David. Atât şi nimic mai mult. Poate există un alt psalm, în care — cum spune autorul articolului din „Frontul", ce ne-a vizat — „să se slăvească şi la Timişoara sufletul neamului unguresc." Nu zic ba. Poate. Acela nu-l cunosc. Ca muzicant însă m'ar interesa peste măsură, cum ar interesa — cred — pe orice teolog. Eu cunosc un altul, acela editat de Editura Universal din Viena, compoziţia lui Zoltan Kodaly, precizez Op. 13. (Număr cu ghinion pentru mine). Acest psalm — deşi nu cunosc limba maghiară — mi-a fost tradus în româneşte. Am cetit însă şi traducerile în limbile germană, engleză şi italiană. Nicăeri însă, chiar în traducerea cinstită românească n'am găsit cuvântul de „maghiar", „ungur", „român" sau „Mica Antantă". Necum lozinca „nem, nem soha". Vă spun: un simplu psalm, o litanie, un gemăt. Atât. Dacă autorul articolului din „Frontul" însă, posedă un text în care să se arate că «Banatul este o prelungire a Ungariei», consimt a fi ucis. Prin ridicol.

Umila mea părere e că autorul psalmului, pe vremea când l'a tradus, nu putea avea inconştienţa să afirme astfel de năzbătii şi nici să-l scrie pentru uzul special al corului „Magyar Dalárda" în anul Domnului 1933 în Timişoara românească, cu concursul trădătorului Radu Urlăţianu, adică subsemnatul.

Evident, chestiunea rămâne deschisă, până la producerea sau reproducerea textului încriminat.

Folkloristul maghiar Bartok Bela merită ceva mai multă stimă din partea noastră decât i-se arată. Maghiar sau nu, Bartok Bela a fost primul muzician care a îmbogăţit biblioteca Academiei Române (care l'a şi premiat) cu prima şi foarte de aproapea cercetare şi analizare a folklorului românesc. Ca regăţean pot afirma că Bartok Bela este cinstit dincolo (în Regat) cum se cinstesc numai oamenii într'adevăr mari. Maghiar sau nu asta nu importă. Bartok Bela — până la Sabin Drăgoi — a fost primul şi singurul care a pus temelia şcoalei muzicale naţionaliste româneşti. Este membru de onoare al societăţii compozitorilor români. Şi fondator.

In opera lui de culegere şi de studiere a comoarei noastre muzicale, a fost ajutat de Zoltan Kodály. Dacă autorul articolului impotriva lui *„Psalmus Hungaricus“* pe lângă frumosul naţionalism ce-l militează, ar fi acordat puţintică atenţie orchestrei comunale, ar fi aflat în concertul de deschidere alături de premiera unei opere a lui Sabin Drăgoi şi Dansurile Mureşene, atât de strălucitor instrumentate şi atât de spiritual româneşte redate de Kodály Zoltan.

O informaţie superficială a făcut pe autorul articolului să comită o greşeală şi mai grosolană, atunci când vorbea de legătura muzicală între folklorul săcuesc şi cel românesc. Da, a fost o discuţie la Budapesta asupra acestei probleme. A *susţinut-o tocmai Bartok Bela, care a spus că muzica săcuiască este puternic influenţată de muzica populară românească. Această afirmaţiune a ridicat discuţiuni furtunoase în presa maghiară şovină, somând guvernul maghiar să pună la respect pe îndrăzneţ*. Adică exact contrariul de ce a afirmat dl T. P. S, dela „Frontul“ — Liber să controleze afirmaţiunea mea in rândurile intetectualilor maghiari şovini, cari vorbesc cu dispreţ de Bartok Bela. Şi pe nedrept, fiindcă cu toate serviciile aduse muzicei româneşti, Bartok Bela rămâne expresiunea geniului maghiar. (Să dăm voe şi maghiarilor să-şi aibă geniile lor, fiindcă altminteri, — vorbim evident de muzică — ne ar contrazice amarnic istoria muzicei).

Şi fiindcă se introduce în discuţiune Sabin Drăgoi, apoi nici un alt compozitor român nu este mai aproape înrudit de aceştia ca genialul nostru folklorist din Pietriş Drăgoi.

Sunt filiaţiuni cari neglijează frontierele şi rasele.

Mussorgsky este fratele mai mare al lui Debussy, iar instrumentatorul Berlioz este văr bun cu Strauss Richard. Ce putem face împotriva destinului ?!

De ce Drăgoi la Budapesta şi Kodaly Zoltan la Timişoara sau de ce premiera lui *Samson şi Dalila* la Drezda şi nu la Paris unde confecţiona muzică Saint-Saens? Nu sunt simple capricii sau arţaguri. Intrebaţi mai bine de ce *Psalmus Hungaricus* la Timişoara şi nu dumnezeeştile coruri din *Constantin Brâncoveanu*, opera nejucată a lui Sabin Drăgoi?

„Psalmus Hungaricus“ este biciuşca, este şfichiul care va risipi indolenţa românească. Cât despre executarea în primă audiţie a operei ultime a lui Sabin Drăgoi, *Divertismentul Sacru* la Budapesta, repet spunând că este logică. La cartoanele operelor române stau şi *Năpasta* şi *Constantin Brâncoveanu*. Până nu vor fi reprezentate de operele care mănânçă din bugetul statului aproape 50 de milioane, publicul care tolerează pe de o parte indolenţa provincială şi cutezanţa dela

Centru, nu merită (repet: *nu merită)* cinstirea unei prime audiţii. Răfuială nu cu mine, nu cu Primăria Timişoarei, ci mai sus şi în acelaş timp mai aproape de naţionalism.

Cine ia rândurile mele ca o sfidare, nu a înţeles nimic din revolta unui particular.

Radu Urlăţianu

. . . .

Am publicat din nou acum aceste rânduri, nu ca o sfidare postumă a adversarilor de atunci şi de acum, ci ca o nouă mărturisire a gândului, care a stat la baza acelei mult discutate programări. Nu ne interesează dacă smulgerea baghetei din mâna lui a fost resultatul unor intervenţii lăturalnice, pornite din ură şi nici nu credem că singur acest fapt a provocat acel gest funest, care a pus capăt vieţii lui.

Credem că cu totul altunde, mai adânc trebue căutată explicarea acelui gest.

O întreagă viaţă siluită în făgaşuri nepotrivite, cu mult prea strâmte. Spirit în veşnică frământare, pârjolit veşnic de dorinţa creaţiei şi totuşi încapabil de creaţie adevărată, din cauza silei imprejurărilor cari mereu îi impun să facă altceva, decât ce ar dori; toată tinereţea irosită în umilitoare şi sterpe lupte pentru traiul zilnic, veşnic izolat, veşnic părăsit, incolţit mereu pentru fapte ce nu au pornit din voinţa lui şi peste ceaţa tuturor acestora dorul de creaţie, de ceva frumos, mai sus de cotidian, întrezărit veşnic la distanţă. Sfârşitul acestui sbucium aproape totdauna este ratarea. Şi neapărat vine o zi când te trezeşti că ai ajuns la capătul tinereţii fără să-ţi fi marcat cu nimic drumul şi dintr'odată simţi întreg golul unei vieţi trăită în albii de silnicie. Iar din momentul acela orizontul îţi devine poartă încuiată. Unii se resemnează. Alţii nu pot. Şi atunci într'o curte de redacţie, în timp ce lumina zorilor se revarsă lividă peste cheflii întârziaţi, un glonţ de revolver încheie toată povestea

O generaţie întreagă de intelectual a vorbit în gestul lui Radu Urlaţianu.

H O R I A

de Ion Th. Ilea

Asupriţi de grofi iobagii stau la sfat,
Fiecare voce e un tulnic ce străbate Munţii Apuseni
Au veste dela împărat,
au drepturi,
vor cădea toate cătuşele.

Horia
cu privirea'n legendă spune ultimul cuvânt —
pleacă gloata,
Noaptea fiecărui suflet îl are ca stea.
Din pământ
ies mii
cu furci şi coase lucind ca făclii,
isbucneşte Detunata,
se 'nalţă suluri de foc din castele.
Răsar încă două stele:
Cloşca şi Crişan.
Pistoale întinse muşcă ochi vicleni,
Horia
peste leşuri înainte îşi deschide drumul,
în urmă-i până la cer se înalţă fumul.
Cad pietre peste cruzimea duhului barbar —
nu e joc de umbre pe un front imaginar,
ci ziua pune armura aurului
pe umerii craiului
ieşit din codri răsturnaţi pe fila istoriei
să calce libertăţi oprite.
Buze uscate de sete
în frunze de aramă cântă sfârşitul anilor de osândă
luceşte la moţi argintul în plete,
apele sapă albii nevăzute,
nici iadul nu jertfeşte stâlpi
turnurilor voevodale căzute.
Spânzurători clatină stârvuri de magnaţi
se strâng braţe — fraţi —
şi reazămul de suflete înalţă un colnic
pe care sângerează o inimă de mucenic.
N'a fost să fie
prescura împărţită'n potir de bucurie.
O roată
a sfărâmat o gloată
Inălţat pe crestele munţilor cu brazi
Horia trăeşte'n impilaţii de azi.

Scriitorii germani emigraţi

de Iosif N. Méliusz

...... şi capete vor cădea în praf. Şi caractere se vor prăbuşi. Spete se vor încovoia. Păreri se vor abate şi se vor clătina convingeri. Dar în totdeauna vor rămâne convingeri

cari vor spune răspicat: — noi stăm, noi progresăm, trîmbiţăm convingeri, rămânem aceleaşi, cari am fost şi mergem mereu în frunte, întotdeauna cu progresul. Chiar şi atunci cu progresul, când progresul îl vor fi desfiinţat deja.“ La începutul lui 1930 scrisese aceste rânduri, într'o broşură, Herbert Ihering, criticul berlinez, în 1930 deja un om se înfiorase presimţind evenimentele. Dar mulţimea şi cei cari păşiau în fruntea mulţimilor, alături de majoritatea scriitorilor râdeau încă de oratorul cu mustaţa copiată după Chaplin şi de ajutorul lui cu capul scheletic, doctorul Göbbels.

Şi atunci se purta luptă aprigă împotriva fascismului, dar această luptă era dusă cu litera şi cu cuvântul, în timp ce inamicul se înarmase deja cu revolvere, bombe, maşini infernale, bande organizate de incendiatori şi armate, aşteptând momentul favorabil, când să se prăvălească asupra unităţii Germaniei. Şi în sfârşit, la lumina incendiului neronian al Reichstag-ului. s'au înalţat pe prăjini drapelele cu crucea încârligată.

Victorie finală?

La nici un caz. Nici atunci chiar, dacă acest fascism german ar mai trăi de şapte ori doui ani jumătate şi ar mai câştiga şi un războiu mondial pe deasupra. Căci fascismul german nu este altceva, decât ultima fază a luptei supercapitalismului german pentru a se menţine. Admirabil se potrivesc aci cuvintele scrise de Hegel referitor la Napoleon: „. . . niciodată nu a repurtat o victorie mai mare. Nici odată nu a făcut un pas mai genial. Dar neputinţa leşinată a victoriei niciodată nu s'a arătat mai limpede, ca în această clipă“. Iar această neputinţă leşinată nu se oglindeşte mai clar nicăiri azi, ca în deslănţuirea neînfrânată a naţionalismelor şi în răspândirea epidemică a teoriilor rasiste. Acesta este ciolanul pe care miniştrii de propagandă îl aruncă mulţimilor gârbovite de foame şi oprimare, cari azi încep să-şi înalţe capetele cerând pâine.

„Nu cereţi pâine, — propovădeşte Führerul, — ci loviţi în evrei!“ — „Veniţi-vă în fire germani, — glăsueşte Göbbels, — căci ca valoare umană o prostituată germană stă mai presus decât o mamă de familie evreică!“

Şi cine sunt aceşti evrei?

In primul rând aceia cari umblă pe jos şi poartă pe faţă semnele rasei fără ţară. Apoi marxiştii, — fie socialdemocraţi, fie comunişti, — apoi pacifiştii, liberalii democraţi. Şi în sfârşit toţi cari nu sunt înscrişi în listele de membri naţional-socialiste.

Emigraţia deci care s'a format din elementele aci amintite, deşi cuprinde un mare număr de evrei, nu poate fi numită o emigraţie evrească. Căci sângeroasa lozincă antisemită este pentru naţional-socialişti doar un pretext, ca să extirpeze tot ce

ar putea să le clatine stăpânirea. Astfel ei vânează în primul, rând pe marxişti, fie că sunt arieni sau nearieni, iar aceştia dovedesc în mod foarte limpede hitleriştilor că evreimea unitară împotriva căreia pretind că luptă naţional socialiştii, nu există ci este vorba de două clase distincte în sânul evreimei, una situată foarte jos şi care face parte integrantă din proletariatul german, iar a doua suspusă, aristocraţia banului şi industriei, care în ce priveşte drepturile şi privilegiile nu stă mai prejos de aristocraţia ariană, cu care este amestecată până la contopire. Afară de marxişti fascismul german consideră ca pe cei mai primejdioşi duşmani ai săi pe intelectuali. Explicaţia e foarte simplă. Un om dotat cu creer numai aşa se poate sustrage conştiinţei răspunderii umane, dacă atacă intelectul.

Deci în primul rând au trebuit să emigreze intelectualii, scriitorii, ziariştii, politicienii, studenţii cari prin însăşi intelectualitatea lor au însemnat o opoziţie pentru fascismul german. Iar numărul acestor intelectuali este aşa de mare, încât dacă nu erau tocmai intelectuali, numai cu dânşii ar fi putut fi nimicită caricatura de revoluţie naţional-socialistă. — In schimb micele existenţe evreeşti şi proletariatul, precum şi masele combatante ale stângei, milioanele au rămas pe loc. N'au putut pleca. N'aveau cum şi unde să plece. S'au îngrijit de ei taberele de concentrare şi progromurile.

Din aceste condiţiuni au izvorît „Cartea Brună" şi documentul colectiv «Gegen die Phrase vom Judischen Schädling" Ambele sunt arhicunoscute, ca să mai fie nevoie de o prezentare a lor. Ambele vor supravieţui cu mult naţional-socialismul.

Şi atât din aceste scrieri, cât şi din toate produsele literare ale emigraţilor, se desprinde o notă, care la prima vedere ar părea foarte ciudată: dorinţa de a se re'ntoarce îndărăt în Germania, într'o Germanie nouă. Iar această dorinţă s'a transformat azi într'un principiu aspru: cu toţi la un loc trebue să activeze, să lupte impotriva fascismului german. Să coalizeze întreagă lumea civilizată impotriva noului ev mediu inaugurat de hitlerişti. Gottfried Benn, scriitorul care se mândreşte cu puritatea sa ariană se foloseşte de ocazie ca să ridice o nouă acuză impotriva emigraţilor: vor peirea Germaniei. Egon Ervin Kisch ii răspunde lui Benn, exprimând fidel gândul tuturor emigraţilor, fie că s'ar numi Heinrich Mann democratul, fie Erich Weinert, poetul oficial al partidului comunist, sau Ernst Toller poetul în afară de partide şi chiar Lion Feuchtwenger, izraelitul militant: „... nici un singur emigrant nu doreşte un război impotriva Germaniei şi nici prăbuşirea Germaniei. Aceia ce doresc toţi în mod fanatic este eliberarea Germaniei, înflorirea Germaniei, reclădirea ei dinlăuntru în sens social"...

Praga a fost cel dintâi popas şi tabără de adunare pentru emigraţi. Hotarul Cehoslovaciei este cel mai apropiat de Berlin. Praga era cel mai apropiat centru al culturii germane libere. Aci s'au oprit mai întâi fraţii Mann, apoi Alfred Kerr, Döbblin, Feuchtwanger şi Stefan Zweig, cu toţii au poposit aci o vreme la „Continental", la „Fenix", la „Boulevard", în mijlocul mulţimei de intelectuali refugiaţi, de condiţii mai joase.

La Praga s'au stabilit John Heartfield şi fratele lui, Wieland Herzfelde ca împreună cu un grup de scriitori revoluţionari să continue aci AIZ-ul, ziarul „Arbeiter Illustrierte Zeitung" şi să reclădească editura „Malik Verlag". Aci a reapărut şi „B. Z. am Mittag" sub titlul de „Prager Mittag". Tot fraţii Herzfelde au făcut să apară revista „Neue Deutsche Blätter", una dintre cele mai bune şi mai aprige reviste ale emigraţiei germane.

Dar în afară de aceste nume sonore, în cartierele mărginaşe din Praga trăiesc încă o sumedenie de refugiaţi mai puţin cunoscuţi, cari abia îşi tărăsc existenţa de azi pe mâine. In cartierul „Strannice" locuesc cei mai mulţi, în special cei tineri, la „Hotel Ritz". Acest hotel nu poate fi numit tocmai tavernă, însă nici de noţiunea de »hotel« în sens obişnuit nu se apropie. Aci îşi petrec viaţa cei mai mulţi, din când în când mai încearcă să scrie, stau la cafenea, cerşesc o ţigare sau împrumută câte o coroană şi abia aşteaptă cu toţii, fiecare primăvară, când ospitalitatea grădinilor publice îi scuteşte de grijile chiriei la „Ritz".

Nici la Amsterdam nu e mai bună situaţia, unde e al doilea mare centru al emigraţiei germane. Aci s'au stabilit Heinrich Mann şi Ernst Toller, alături de Max Brod, Arnold Zweig, Joseph Torh şi Lion Feuchtwanger. Tot aci s'a stabilit şi Klaus Mann, fiul lui Thomas Mann şi a adunat în jurul elegantei revistei „Die Sammlung" o serie de condeie dintre cele mai deseamă. Klaus Mann a făcut să apară această revistă sub egida editurii „Querido", care tipăreşte şi cele mai multe opere ale refugiaţilor. La umbra marilor scriitori trăesc şi aci o mulţime de refugiaţi, în condiţiuni cu nimic mai favorabile ca cele dela Praga.

Mai colorat şi mai viu este grupul refugiat la Paris Foarte mulţi artişti şi scriitori germani aşa trăiesc azi aci, ca şi când nimic nu s'ar fi întâmplat, ca şi când ar fi adormit seara la Berlin şi s'au trezit dimineaţa la Paris. In loc de „Romanischer Café" au întrat la »Café du Dommal« şi „Kurfürstendamm"-ul l-au schimbat cu Montparnasse-ul. Atât. Doar foamea şi mizeria şi-au întins mai mult stăpâniea asupra celor mai neînsemnaţi si cei mulţi sunt dintr'aceştia.

Aci s'a adunat o bună parte a stângei germane. Atât cea

extremă, cât şi cea burgheză. Celor dintâi le dă de lucru editura Du Carrefou, precum şi organul antifascist al lui Barbusse „Weltfront"-ul. Pe dealtă parte de aci nu e departe nici Basel, unde Willi Münzenberg şi statul major al lui redactează publicaţiunile celei de a Treia Internaţionale, anume „Gegenangriffe" şi „Unsere Zeit".

Şi stânga burgheză şi-a creat un organ al său la Paris. Theodor Wolf, fostul redactor al lui „Berliner Tageblatt" a făcut să apară un nou ziar cu titlul de „Pariser Tageblatt". Printre alţii aici îşi găseşte refugiu şi Alfred Kerr, unul dintre cei mai de seamă critici dramatici din Europa, după ce rătăcise vreme lungă, fără să poată prinde rădăcini nicăiri. Dealtfel cariera lui Alfred Kerr e plină de rătăciri. Prin anii 25 si 26 dânsul a fost acela cere prin coloanele lui »B. Tageblatt« l-a ajutat pe Ervin Piscator să câştige recunoasterea revoluţiei sale teatrale de stânga. Acelaş Alfred Kerr însă în 1931 presimţind schimbările în perspectivă îl atacă neîndurător pe Piscator. Cu patru zile înainte de a se închide graniţele a plecat spre Elveţia.

Cei mai bine situaţi materialiceşte, aceia pentru cari nu constitue o grijă valuta s'au stabilit în Elveţia. Incă cu ani înainte de înscăunarea naţional-socialismului au venit de s'au aşezat la Ascona Erich Maria Remarque şi Emil Ludwig. In emigraţie au venit apoi Thomas Mann şi Franz Werfel. In trecere numai au fost în Elveţia Ernst Toller şi Bert Brecht. Permanent s'au stabilit însă aci marii actori emigraţi, Pallenberg şi soţia sa Fritzi Massary. Şi cel mai mare dintre toţi, Alexander Moissi.

Ciudată soartă i-a fost hărăzită acestui mare tragedian Mediteranian de sânge latin toată viaţa lui s'a străduit cu toată puterea geniului său, să devină un mare actor german. S'a mărturisit german până la capăt, deşi toată viaţa lui s'a luptat cu accentul. Este un adevăr în afară de orice discuţie însă că epoca de glorie a teatrului german coincide cu vremea lui Alexandru Moissi şi prin glasul lui a cucerit şi dominat lumea o vreme teatrul german. Şi pentru acest Moissi când s'a stins, pe teritoriul celui de Al Treilea Imperiu nu s'a găsit loc nici pentru o groapă.

In general situaţia emigraţilor germani este departe de a fi măcar mulţumitoare. Majoritatea abia îşi tărăsc existenţa de azi pe mâine. Smulşi din mediul lor, dela posturile lor şi aruncaţi spre toate cele patru vânturi ale lumii, ei „cu mai mult sau mai puţin umor pier cu toţi", ca să folosim cuvintele unuia dintre ei.

Incă o urmare ciudată a avut emigraţia. Scriitorii şi publiciştii germani ieşiţi dintre graniţele Germaniei au provocat o adevărată inflaţie literară germană. Pretutindeni reviste noui,

ziare, cărţi, îndeosebi literare, au impânzit lumea. Editurile germane dinafara Germaniei precum şi celelalte cari obişnuesc să tipărească şi cărţi în nemţeşte, au fost asaltate cu manuscrise. Ziarele au primit un val de colaboratori noui, cu pretenţii reduse la minimum. Ca o consecinţă firească a venit scăderea tuturor preţurilor. Mizeria i-a făcut pe cei mai mulţi publicişti germani emigraţi, să se mulţumească cu oricât, numai să fie ceva mai mult decât zero.

Şi aşa, trăind în lipsuri şi mizerie, în veşnică îngrijorare pentru a doua zi, aceşti oameni cu o sforţare titanică încheagă tot mai strâns frontul impotriva lui Hitler, încercând să îngrădească cu un zid de civilizaţie demenţa războinică a unei dictaturi falimentare.

* * *

Cel dintâi, care trebuie amintit dintre mari emigraţi este Jacob Wassermann, mort anul trecut. Nu mai putea fi socotit între cei tineri, dar prin umanismu lui, prin iubirea lui de adevăr, prin puritatea conştiinţei lui s,a încolonat dintru început între luptătorii de avantgardă ai noilor vremi. Cea mai mare nedreptate i-s'a făcut de către poporul pentru care a luptat o întreagă epocă istorică. L'au stigmatizat evreu, numai evreu, pe omul care şi în emigraţie a continuat să se declare german şi a cărui carte, »Caspar Hauser«, până la aruncarea ei pe rug, a fost considerată în toată lumea, ca şi în Germania, ca un „Volksbuch" german.

Lion Feuchtwanger în schimb este un scriitor evreu, pronunţat evreu. El face parte din sectorul acela al emigraţiilor, cari se străduesc să închege o tabără sub semnele rasei puse la index de Hitler. Este de admirat însă obiectivitatea acestui mare scriitor evreu. In editura Querido i a apărut romanul „Die Oppermann" în care prezintă cu o obiectivitate rece şi nepărtinitoare contrastele cari au provocat izbucnirea situaţiei de azi.

Pe alt plan stă Heinrich Mann. Inainte cu patru ani scrisese dânsul, cu ocazia sărbătorirei lui la vârsta de 60 ani, într'o schiţă autobiografică : „Cu intelectul creşte şi răspunderea şi un om care trăeşte întru cele spirituale are mai puţin ca oricine dreptul să se poarte nedemn". De aceia a trebuit să plece în emigraţie. Poate şi pentru altceva. Ii puteau ierta lui hitleriştii acel „Unterthan", care nu este decât o aspră şi tăioasă biciuire a spiritului iunkerist, atât de scump azi naţional-socialiştilor ?! Noua carte a lui H. Mann, prima apărută în emigraţie, cu titlul „Der Hass", este mai mult un rechizitoriu decât un roman.

Nu mai puţin curajos este şi Ferdinand Bruckner. După „Elisabetha", „Timon" şi „Kranke der Jugend", noua lui dramă

„Rasele", poate fi socotită inferioară eventual, din punct de vedere literar. Succesul ei pe scenele din Zürich şi Praga dovedeşte însă că autorul a ştiut să găsească tonul potrivit pentru ceia ce voia să spună.

Nu avem ce să vorbim despre René Schikele, Thomas Mann, Franz Werfel şi Stephan Zweig, porniți pe drumul Canossei. Incontestabil că impresia produsă de gestul lor a fost dintre cele mai urâte. Când şi-au văzut numele puse la index în „Börsenkourier", pe motiv că au figurat pe coperta revistei lui Klaus Mann, deodată au eşit din cadrele „Die Sammlung"-ului şi au inştiinţat imediat despre acest fapt pe editorii lor din Germania. Patru scriitori, cei mai bine situaţi materialiceşte, cei mai fără griji, şi-au trădat tovarăşil mult mai nevoiaşi ca ei. La ce să mai vorbim despre ei?! Nu sunt mai buni ca Gottfried Benn şi Comp.

Cu atât mai neclintit stă însă pe poziţii tineretul. Nici taberele de concentrare, nici închisorile, nici cazarmele S. A. nu i-au putut abate. Von Ossietzky, fostul ofiţer prusiac, a preferat să intre în tabăra de concentrare dela Dachau. Se svonia că acolo l-au şi omorât.

Willi Bredel, muncitorul trecut dela strung în literatură, — propriu zis nici nu a „trecut', căci a rămas şi pe mai departe lângă maşina lui şi după ce a scris unul dintre cele mai bune romane muncitoreşti din literatura modernă, „Maschinen fabrik N und K", — luni de zile s'a ascuns prin Germania, până când a reuşit să treacă graniţele, ca să poată scrie liber toată tragedia muncitorimei după înscăunarea cămăşilor brune la cârma Germaniei. La fel a făcut şi neînduratul istoric al naţional-socialismului, Ernst Ottwalt.

Ludwig Renn, autorul lui „Der Krieg", fiindcă odinioară fusese nobil prusiac şi ofiţer de front, nu a emigrat. A avut curajul să înfrunte judecata. Statura lui deşirată s'a îndreptat înaltă în faţa judecătorilor. Nu el a fost acuzatul, ci dânşii, judecătorii. Nu el e acuzat, ci prin el istoria. Doui ani şi jumătate de temniţă.

Desigur că nu s'ar fi mulţumit numai cu atâta flăcăi lui Hitler, dacă ar fi stat în faţa lor Iohannes R. Becher Cel mai mare poet revoluţionar al Europei de azi, opera lui este expresia cea mai sinceră a năzuinţelor Germaniei noui, nehitleriste. Nimeni nu a biciuit poate atât de neîndurător hitlerismul, ca el. De aceia e explicabil că şi în străinătate au căutat să-l ajungă pentru a l suprima.

Două cărţi, scrise de tineri mai trebuesc amintite: „Auf der Flucht erschossen" a lui Valter Schönstedt şi „Das Vaterland" a lui Heinz Liepmann. Ambele vorbesc despre Germania

de azi. Ca şi „Der Kopflohn“ a scriitoarei Anna Segerst.

Dar să nu-l uităm pe cel mai reprezentativ dintre toţi, pe cel mai aprig, cel mai sincer şi cel mai curajos, pe Ernst Toller, autorul lui „Das Schwalbenbuch“, Massemensch“, „Hinkemann“, „Hoppla, wir leben“ şi „Eine Jugend în Deutschland“. Această din urmă lucrare formulează admirabil gândul cel mai adânc al emigraţilor:

„Când apasă jugul barbariei, trebue să lupţi, nu e permis să taci.

Cel care tace în asemenea vremi, îşi trădează chemarea sa de om“.

Deşertul Tuub-Koja

de Vsjovolod Ivanov

I.

Ce iarbă aspră! Nu numai calul, nici piatra chiar nu are destulă putere să roadă şi să macine astfel de iarbă. Şi poate tocmai din cauza asta sunt aşa de sfărâmate şi cu vârfurile roase stâncile din munţi, exact ca şi dinţii cailor, cari zadarnic se ostenesc cu iarba din Tuub-Koja.

Şi deasupra se întinde, până la gheţari, cerul galben ca nisipul din Tuub-Koja.

Sunt stele pe el. Lucesc ca balega uscată, cu care se alimentează focul din vatră.

Să fie adevărat? Căci sigur nimeni nu ştie, dacă pe acest cer de aramă de culoarea paiului, galben-turbure — se găsesc pestetot stele.

Şi totuşi şi-a croit drum prin iarba aspră, peste acest nisip, dela Tjumen, prin stepele uralice şi cele vechi, până aci la secţia de partizani a tovarăşului Omechin, un agitator, — agitatorul, demonstratorul şi în general luptătorul prin vorbă Evdochie Petrovici Gluşcov.

Mai uimitoare şi decât cuvântările lui, cari, Dumnezeu e martor, conţineau mai mult ca cincizeci de ziare, era culoarea de alabastru, feciorelnică, a feţei lui. Nici un fel de soare al vre-unui deşert nu a fost instare să pârjolească această piele atât de delicată; el însă nu s'a cruţat dela nici o osteneală şi era mândru de arta sa oratorică şi mai ales de metoda sa de agitaţie.

Pe trei măgari şi-a adus întreg avutul. Pe spinarea celui dintâi, — numit „Comandantul“, — avea Gluşcov, după cum glăsuia inventarul, „o mitralieră în perfectă stare de funcţiune“

Pe ceilalţi doi măgari se găsiau aparatul de proecţie „Kok" şi un sac turcoman pestriţ cu benzile de filme închise în cazete rotunde.

Gluşcov era desculţ, pielea pe picioare toată crepată şi plină de beşici, pantalonii nu-i purta răsfrânţi în sus (se jena!) astfel că marginile erau pline cu praf galben. Ca şi când cineva intenţionat ar fi presărat nisip pe ei.

El stătea drept în faţa tovarăşului Omechin şi era roz la faţă caşicând ar fi sosit direct dela gheţari.

„Minunata metodă a influenţei mele asupra maselor constă în explicarea unor întâmplări din vremea regimului trecut pentru care scop numitele întâmplări şi drame amoroase sunt arătate pe o pânză — cu ajutorul electricităţii de casă obişnuite precum şi a unui aparat cinematografic de mână, numit „Kok", ceiace pe ruseşte înseamnă, „victorie".

„Victorie?" întrebă Omechin şi privi spre munţii din Tuub-Koja, spre gheţarii, cari cu o linie neştirbită tăiau ceriul, fără a arăta nici cea mai mică urmă pe unde au dispărut detaşamentele Albilor.

„Fără indoială victorie", traduse, Gluşcov şi dinţii îi străluciau şi mai albi decât albul de alabastru al feţei.

„Eh, na", spuse Omechin, „noi nu avem nimic impotriva culturii burgheze, numai cu raţiune să... Arată".

Mai mult ca un an gonise detaşamentul lui Omechin peste dunele de nisip ale Mongoliei, de mai bine de zece luni rodeau caii iarba pustiului, şi Omechin începuse să uite multe lucruri.

Făcu câţiva paşi aşa, apoi se opri locului, privi la cei trei măgăruşi istoviţi, la muştele grase cari roiau în jurul lor, şi la Gluşcov, care îşi monta aparatul „Kok" pe o pătură de postav.

„Ai tu ceva cu dragoste?"

„Da, tovarăşe, cea mai mare parte cu dragoste".

„Inutil! Aci e nevoie mai mult de moarte".

„Astfel vom începe noi, simplu, să zidim temelia nouei structuri potrivite".

Singurateci gheţarii strălucitori de ură şi văpaie, singurateci ei taie ceriul. Cu povârnişuri repezi şi plini de ecouri sunt munţii din Tuub-Koja.

In drum spre cortul său Omechin mormăi încet:

„Ei da, cel mult încă, dacă vom începe temelia".

I.

La mijlocul filmului, în momentul când „cavalerul" elegant, lins, declara dragoste damei cu trenă lungă, în timp ce rivalul, un păcătos chel şi molâu, pândia după poartă, — toc-

mai când Gluşcov avea gata pregătită în minte una din faimoasele sale cuvântări (o cuvântare din acelea, cari zece la un loc sunt suficiente ca să trimită la dracu toată lumea veche) — sosi la detaşament o întăritură: tătari din Ufa, cari pe cărări necunoscute şi-au croit drum până aci.

Pânza se stinse, partizanii izbucniră în urale, iar cazacul Lumacşa cu cuţitul său incovoiat tăie beregata unei iepe. In cinstea oaspeţilor cazanul fu spălat de par'că ar fi avut de gând să fiarbă medicamente în el, iar Omechin, după obiceiul stepei, cu mâna sa proprie vîrî cea dintâi bucată de carne abia fiartă în gura lui Maxim Semionovici Paleica, comandantul tătarilor.

„Sunt la ordinele voastre nemijlocite", grăi Paleica şi înghiţi repede bucătura.

„Mâncaţi şi să vă fie de bine", răspunse Omechin şi trase blidul mai aproape. „In legătură cu filmul trebue însă să menţionez: din punctul de vedere al oportunismului omenesc, iubirea atrage după sine mila şi de aceia eu sunt împotriva ei".

„De ce? Nu strică nimic să trăeşti în dragoste, mai ales procreând copii. Fără asta viaţa nu mai face nici două parale. După părerea mea, eu trebue să am o femee, una singură, pe seama mea".

„Nu sunt de aceiaşi părere", răspunse Omechin. El voia să-l mai întrebe pe Paleica, dacă acesta nu se trage cumva din viţă burgheză, când pe neaşteptate, limpede, ca o flacără care se iroseşte în văzduh, răsună semnalul gornistului.

Călăreţii săriră pe cai.

Cazacul Lumacşa, cel care tăiase iapa, conduse doi cerchezi, cari erau prea frânţi de spaimă, ca să mai poată sta, ca ruşii, oblu în şea. Ei povestiră că ac-ruşii, localnicii dela gheţari, fiind în drum să înconjoare detaşamentul lui Omechin, au răpit turmele de vite ale cerchezilor, ce le-au găsit în calea lor, şi au început să măcelărească pe bei, bătrânii satelor, — şi pe dşataci.

„ oi înşine suntem dşataci", spunêau ei, dă-ne drumul, noi am venit de bună voie şi cu condiţia să fim lăsaţi liberi".

„Dşatac asta înseamnă biet nenorocit — îşi traduse singur Gluşcov, — trebue să-mi notez asta neapărat şi s'o intercalez spre sfârşitul cuvântării, imediat după demonstraţia cu filmul".

Zilele sunt aci uscate ca vântul, păsurile vieţii aci sunt mai searbede şi mai simple decât vântul şi la urmă toate le acoperă vântul cu nisipul său galben, sgronţuros.

A doua zi trei partizani călăriră spre Dung în recunoaştere şi nu se mai întoarseră.

Detaşamentul săltă înainte, în stepă.

In valea Kaiga, lângă caii de rezervă, rămăseseră numai paznici şi corturi goale; cei trei măgăruşi păşteau prin tufişurile de stepă; agitatorul Gluşcov dormea de plictiseală, şezând pe o piatră, alături de benzile de filme. (va urma)

G. Brădişteanu: „Zidul Plângerilor"

de Drăgan Petrica

De câteva săptămâni, dela aparaţia cărţii d-lui Brădişteanu, asistăm la un spectacol foarte curios, foarte neobişnuit pe la noi.

Teate ziarele locale şi toţi aceia, cari cât de puţin ştiu, sau cu un optimism foarte puţin justificat cred că ştiu mânui condeiul, au ţinut să-şi exprime părerea asupra romanului. S'ar părea — şi comparaţia nu este lipsită de asemănare — că d-l Brădişteanu şi-a svărlit cartea într'un viespar. Şi toţi bondarii s'au năpustit asupra d-sale. Cu năvală deşănţată, am putea spune chiar cu o ură alimentată şi dublată de satisfacţie, unii afirmă că d-l Brădişteanu ar fi insultat pe Bănăţeni, iar cartea d-sale formează cea mai mare înjurie, cea mai mare palmă aplicată Banatului. Alţii susţin că d-sa ar fi fost câştigat de o anumită parte a minoritarilor, cari îşi oficiază botezul ritual cu briciagul. Alţii că ar fi francmason şi că ar fi trimis aci ca să destrame pe intelectualii români şi naţionaliştii din Banat

Şi nu există o întrunire de intelectuali, unde să nu se discute aceste lucruri.

Dar să precizăm lucrurile.

Se afirmă că d-l Brădişteanu urăşte Bănatul şi Bănăţenii. Eu unul nu o cred. Şi eu sunt Bănăţean, poate mai Bănăţean' decât aceia, cari — pe drept sau pe nedrept — îşi asumă monopoluri în ceace priveşte apărarea intereselor bănăţene, dar din cartea d-lui Brădişteanu nu văd că d-sa ar urî pe bănăţeni şi nu mă văd înjosit întru nimic în calitatea mea de bănăţan. Faptul că d-sa descrie o anumită agresiune întâmplată la cafeneaua Palace şi apoi faptul că eroul d sale, în urma acestei agresiuni este umplut de scârbă faţă de pretinşii intelectuali bănăţeni, nu dovedeşte că şi d-l Brădişteanu ar nutri acelaş sentimente faţă de bănăţeni.

S'ar putea obiecţiona, că din complezenţă şi pentrucă d-sa trăeşte în Bănat, nu ar fi trebuit să prezinte în lumină defavorabilă pe bănăţeni. Dar în literatură faptul acesta nu este un criteriu, căci dacă ar forma un criteriu, romanul social

şi romanul satiric nu ar mai exista. Cu toţii ştim şi admitem, că alcătuirea societăţii noastre nu este cea mai ideală. Zilnic vedem cazuri, că indivizi, membrii a-i societăţii aşa zise sus-pusă, comit fapte, pentru cari de mult ar fi trebuit expulzaţi nu numai din societate, ci chiar din comunitatea omenească. O privire în ziare numai, şi afirmaţia se adevereşte. Trăind strânşi în acest mic oraş burghez, ne vedem până şi în fundul rinichilor. Şi părerile ce se formează în noi despre vecinii, despre cunoscuţii şi despre prietenii noştri, nu sunt din cele mai măgulitoare. Numaică un aşa zis bun-simţ, în realitate un fel de făţărnicie ne opreşte să vorbim despre celece credem în interiorul nostru. Cu un literat însă se schimbă chestia. Un scriitor nu poate fi oprit să nu vorbească despre cele ce observă, nu poate fi oprit să biciuiască moravuri şi obiceiuri urâte, să înfiereze chiar defectele unei societăţi, dacă ele există. Dar putem merge şi mai departe. Unui scriitor poate să nu-i placă de bănăţeni — justificarea acestui resentiment este iarăş o altă problemă — poate să şi manifesteze acest resentiment, poate să militeze chiar contra bănăţenilor, să-i prezinte într'o lumină puţin favorabilă şi puţin plăcută lor, arătându-le şi exagerând chiar defectele lor.

Cu o singură condiţie însă:

Ca cel ce face aceasta să fie scriitor. Să ştie să scrie. Şi ceace scrie, să fie scris frumos, cu artă, să se poată spune despre lucrare că într'adevăr este produs literar. Ori cartea d-lui Brădişteanu tocmai aci păcătueşte. Nu am văzut o carte, care să fie scrisă mai prost, decât „Zidul plângerlior". Dela anunţarea ei, ca un bănăţean curios după senzaţii bănăţene, am aşteptat cu multă nerăbdare aparaţia cărţii.

„Romanul de moravuri bănăţene, cu acţiunea In Timişoara". (Uitasem că o altă măgărie, cu subiect bănăţean. „*Viermii pământului*" de Carol Ardeleanu, după o aşteptare de vre-o 2—3 ani, m'a decepţionat cumplit.) Am cumpărat-o şi cu un efort de voinţă am cetit-o până la capăt. Un fenomen ciudat s'a petrecut în mine. Răsfoiam filele cu o curiositate crescândă, căci fiecare filă îmi aducea câte o nouă formă de prostie. Iar la sfârşit am simţit cum fiecare celulă a corpului mi s'a îmbibat cu scârbă. Din fire sunt liniştit, dar atunci cu o plăcere sadică recomandam cartea cunoscuţilor, ca şi ei să se satureze cu aceeaş scârbă. Căci rar se găseşte un monument mai impozant al tâmpeniei.

Scrisă într'un stil imposibil, faţă de care un raport al Manutanţei referitor la înlocuirea nasturilor ruginiţi de pe harnaşamentul cailor este o lectură recomfortantă, lucrarea d-lui Brădişteanunu are nici acţiune propriuzisă. Te enervează naraţiunea

seacă, cu sute de verbe la trecut, te înfurie lipsa de dialog şi plicticiosul reportaj geografic al oraşului Timişoara şi te tâmpesc comparaţiile şi imagiunile luate din diferitele regiuni ale globului, dar de preferinţă din regiunile tropicale, amestecate şi vârâte forţat în text, menite poate să dea lucrării un aspect savant şi să lase pe cititor în stupoare faţă de cunoştinţele lexiconice ale autorului, dar în realitate nu reuşesc decât să facă şi mai monumentală măgăria. Pentru o astfel de compoziţie un elev de liceu ar trebui să rămână repetent în clasa III-a.

Caracterizarea persoanelor? Dar aceasta ar fi trebuit să o facă d-l Brădişteanu. Cea mai gravă greşală a lucrării este tocmai faptul, că persoanele nu au niciun fel de caracter. Se mişcă, mânâncă, se bolnăvesc, se înfurie numai pentrucă aşa vrea autorul. Deşi vorbeşte pe zeci de pagini despre sbuciumările eroului principal, acesta rămâne totuşi o fantoşă fără viaţă, fără suflet, care nu ştie ce vrea şi nici ce face. Lipseşte dinamica interioară, care dă viaţă persoanelor. Este ca şi cum ai azista dela distanţă la un film mut de cea mai plictisitoare calitate, unde scenele se succed numai pentrucă motorul învârteşte filmul. Dar n'ar fi mare lucru, dacă s'ar opri şi ar proiecta o singură imagină. Spectatorul tot aşa de impasibil şi plictisit ar rămânea, ca şi la rularea filmului întreg. Lipseşte căldura, care să te antreneze, care să facă să vibreze fiinţele, să le dea suflet şi viaţă.

Scris în astfel de condiţii, romanul d-lui Brădişteanu nu poate fi injurie la adresa Bănatulului, Poate forma un certificat de paupertate şi incompetenţă literară pe seama autorului. Poate fi verificare a dictonului „Sutor ne ultra crepidam". Şi toată lucrarea nu merita zarva care s'a făcut în jurul ei. Printr'un consimţământ tăcit şi cu o înţelegere superioară a lucrurilor nu ar fi trebuit scris nici un rând despre ea, ca despre o lucrare foarte slabă. Dar a intrevenit ambiţia scriitorilor noştri, căci la noi scriitorii sunt şi critici. Işi fac critică reciproc. Ambiţia şi poate şi invidia, că un regăţean". a scos un volum, a născt acuzaţia că d-l Brădişteanu ar urî pe bănăţeni. De aceasta însă nu D-l Brădiştnanu nu este vinovat.

D-sa s'a făcut doar vinovat că a scris o carte proastă. Proastă prin excelenţă în ceeace priveşte calităţile literare. Dar deaci şi până a-l acuza de ură faţă de Bănat mai e mult. Nu este permis să se facă nici o confuzie între om şi literat.

...Cu un optimism foarte puţin justificat, d-l Bandu în recenzia cărţii, făcută în revista »Fruncea« î-şi exprimă speranţa, că lucrările viitoare ale d-lui Brădişteanu vor fi mai bune. Eu unul nu cred. »Zidul Plângerilor« este menit să-l aşeze pe d-l Brădişteanu în rândul neliteraţiiior pentru o viaţă întreagă.